БАЛАБАНДЖИЯТА МЕХМЕДЪ АГА

НЕГОВО ВЪРЛУВАНИЕ, УБИРАНИЕ И УБИВАНИЕ

Расказъ отъ

Г. П. Русески

Историческо събитие изъ народний животъ

ИЗДАВА:

Г. П. Русески

ГАБРОВО
Скоро-Печатница на **П. Г. Хаирловъ**
1893.

Вмѣсто прѣдговоръ.

За да се възпроизведе въ Старо-загорската околность името на Балабанджията сѫ биле отъ една страна обстоятелствата, а отъ друга разнитѣ партизанства на по виднитѣ градски бейове и по влиятелни български личности отъ завистъ къмъ едни други и за по-голѣмъ авторитетъ прѣдъ гражданитѣ и населението. Съ това си отнасяние тѣ вмѣсто да напишѫтъ вѣжди, извадили на мнозина очитѣ, за което по нататъкъ подробно ще означимъ въ разказа си на настоящета книжка. За таквисъ лица се посочватъ: Еминъ бей, Хаджи Таиръ ага, Хаджи Георго и Митю Папазовъ, а покрай тѣхъ още и много други съучастници, които сѫ гледали въ мѫтна вода повечко риба да ловѭтъ. За сега скратявамъ, като ще означимъ подробно всичко, което съмъ можалъ да испитамъ и научѫ отъ негови очевидци и знающи го.

БАЛАБАНДЖИЯТА

Мехмедъ ага

Балабанджията и другаритѣ му, Стара Загора прѣди войната, Емилъ бейови дворове и съмишленници, ятаци, обири, Гана Стоянова любовница, узунджовски панаиръ и Котленски търговци, Даалийтѣ, Кадията, Парче Заимъ и негова смърть, Димитръ Папазоолу, Еминъ бейовъ сѫдъ и негова смърть.

I

Папазоолу Димитръ, като изигралъ ролята си на чорбаджия и като сполучилъ да тури на рѫка 200000 гроша отъ съдружаванието си съ Данови и съдружие цинцарско, побѣгнѫ въ Влашко, неговата цѣль била да не прахоса напраздно тия пари, а да ги положи въ дѣйствие, за това слѣдъ 2 годишното си завръщание чрѣзъ Никополь, той се постаралъ въ околностьта на Стара-Загора да си накупи чифлици отъ западнѫлитѣ турски заими и да ги надпрѣвари съ произведенията си. Той въ Малко Кадиево и Кара Бунаръ е сполучилъ да тури намѣрението си въ испълнение, най напрѣдъ купилъ нивитѣ на Кара-Бунарския чифликъ, послѣ въ село Малко Кадиево, отъ което и почнѫлъ дѣйствията си.

Папазоолу Д-ръ, като си накупилъ чифлицитѣ, споредъ тогавашнийтъ обичай трѣбваше му да си има и хора, които да му пазѭтъ оранитѣ и засѣтитѣ ниви отъ селското българско население, да ги неизядѫтъ и опасватъ тѣхнитѣ волове и добитъци отъ пастиритѣ, затова видѣлъ за нуждно да си прѣдстави единъ куруджия (бекчия), който да има грижата да му пази и надзирава имуществата. За такъвъ на пръвъ погледъ и позивъ билъ му прѣдставенъ Балабанджията Мехмедъ ага, който билъ Варналия, придошълъ въ града прѣзъ 1844—5 година да търси поминъкъ и се врѣлъ тукъ тамъ по конашкитѣ врати за да му дадѫтъ работа, че да се прѣхранва. Повлиянието на Еминъ бея и други нѣкои приятели прѣпорѫчали го на Папазоолу и той го приелъ. Въ началото той му билъ просто падарь на имуществата въ Малко Кадиево, нъ послѣ по съдѣйствие Хаджи Тапрово и Димитрово станѫлъ тѣхънъ вътрѣшенъ човѣкъ, комуто повѣрили много тайни работи и той се показалъ достоенъ да отговори на положението на поддържателитѣ си въ всѣко отношение. Това тѣхно скрито и тайно покровителство съ вѫтрѣшното имъ насърдчение неотишло за много врѣме и той взелъ да си показва силата и надмощието на другитѣ му подолни, дори да ги наказва, да имъ прави разни пакости несходни споредъ тогавашниитъ режимъ на управлението, което се трудело да удовлетвори всички вѫтрѣшни недоразумѣния по между несъгласнитѣ членове и подданници на държавата. Понеже думата ни е за Балабанджията Мехмедъ ага Варналия, а придошълъ въ млади години, зималъ участие въ разни вѫтрѣшни граждански въпроси, неискалъ да остане доленъ въ много отношения между турци и българи, за това зелъ ролята на актеоръ да съсипе еднитѣ, а да убогати другитѣ, работа, която се продължила нѣколко години додѣ правителството зело сила и го унищожило.

Обстоятелствата биле такива, щото Балабанджията, не билъ въ положение самъ да дѣйствова, затова трѣбвало да има и свои другари, на които да се облѣга, повѣрява и чрѣзъ тѣхъ прилага намѣренията си въ изпълнение т. е. да се повѣри и да му се повѣрѭтъ; защото на тая работа слѣдствието е или сполука или смърть. Като се обвѣрвалъ и обвързалъ добрѣ, почнѫлъ и дѣйствията си. А за тъкава работа трѣбва човѣкъ добрѣ да й обмисли слѣдствието, за която му сѫ порѫчали Х. Таиръ ага Еминъ бей и Д. Паназовъ, които ще отговарѭтъ и прѣдъ народа и прѣдъ правителството въ случай на безизходность. Не ще би да е злѣ, ако запознаемъ читателя съ личноститѣ, какви сѫ биле, които сѫ играли най голѣмата роль въ тоя расказъ на обиритѣ, убийствата и бесчестията, които сѫ ги правили въ името на българския и турския народъ.

Балабанджията Мехмедъ ага бѣше на годишна възрасть около 36 години, срѣдно високъ, черноокъ, съ черно и възсухо лице човѣкъ, дългнестовалчесто и тѣсно, вѣжди черни и несключени, съ едри и желти зѫби, мустаки черни и срѣдни; очи съ живъ погледъ, не приличаше въ изгледа си за кръвникъ, нъ сърдце имаше кръвнишко и звѣрско. Дрѣхитѣ, които носехѫ тогава сѫ имали тая форма споредъ очевидеца Коля Бойчева отъ село Анѫрито, че той ходѣлъ съ сукнени потури, сукненъ джемаданъ, сукненъ джебкенъ, аленъ поясъ прѣпасанъ съ селяфлъкъ, въ него натъкнѫтъ ножъ съ бѣла дръжка нарѣченъ акъ капзалия, срѣбърни позлатени пищови по два нарѣчени кобури, които винаги носѣлъ отпрѣдъ на коня или пояса си пълни и готови и съ харбия, единъ видъ желѣзна пръчка за пълнението имъ. Пушката му бѣше чифтя, безъ която нито лѣгалъ, нито ставалъ. Главата му покрита съ голѣмъ шалъ нарѣченъ Тарабулосъ, който бѣше съ бѣло, жълто и червено истъканъ и смѣсено кръстосанъ, та се наричаше споредъ тогавашното ходение чалма, подъ която стоеше аленъ фесъ. Тъй нагизденъ и стъкменъ по мюслюмански, той трѣбваше да има и другари, съ които да може да работи и дѣйствова, едно за слава на своитѣ шефове и друго да прѣдставлява турскитѣ силни надмощия, колко сѫ голѣми прѣдъ покорнитѣ смирени рай, на които грижата е да бѫде само за тѣхъ, за тѣхния кефъ, стомахъ и страстя, Волята на Балабанджията трѣбваше да бѫде удовлетворена, както отъ вѫтрѣ тъй и отъ вънка, за което нѣщо му се избиратъ, нагласяватъ и прѣпращатъ тия другаре: Деведжиолу Мехмедъ Али и Мумджиолу Джаферъ отъ село Мусачево, Читъ Портоолу отъ Едирне, а Парче Заимъ отъ Ахарито; Хюсеинъ ага отъ Каварна старъ аркадашъ и носѣлъ прѣкора Каварналия и Ибрямъ ага отъ село Айканлий. На 6 души става началникъ или глава на една чета, задачата на които била, да плѣнѫтъ, обиратъ и убиватъ съ противляющитѣ имъ се, а обиритѣ да дѣлѭтъ и испращатъ на съмисленницитѣ си поддържатели. Понеже трѣбва да охарактезирате и другаритѣ на Балабанджията, които му сѫ слѣпо покорявали и испълнявали волята, приказанията, щото читателя да си състави ясно понятие за тия харамий, български изядници и съсипители, палянията и злотворствата, които има още мнозина българе да знаѭтъ и си спомневатъ прѣзъ живота чернитѣ имъ мѫки и теглила.

Деведжиолу Мехмедъ Али бѣше на 23—24 години, а растъ (бой) кѫсъ и тѫнкасъ, лице русо и желто, мустаки руси и желти, кѫси; носъ правъ, очи платенни и малки, облѣкло и костюмъ еднакъвъ съ Балабанджията, а по занятие борецъ, щото, когато видѣше нѣкой да се борѭтъ, трѣпереше отъ голѣма страсть дордѣ да излѣзе или му излѣзѭтъ.

Мумджиолу Джаферъ отъ Мусачево бѣше около 30—32 години, лицето му бѣше длъгнесто, тѣсно, черносухо и желто. мѫршево, намрѫщено, очи черни и съ черни вѣжди, съ страшенъ хайдужски чумавъ погледъ, дрѣхи и носия сжщи съ първитѣ и съ голѣма чалма на главата си. А Читъ Портоолу имаше 30 годишна възрасть, на растъ бѣше кжсъ, тжкнасъ и шишманестъ съ голѣма чалма, лице набръчкано, широко валчесто, сини очи вранешки съ голѣмъ носъ дуганъ бурналия, дебелъ и кжсъ вратъ, костюмъ еднакъвъ съ първитѣ.

Парче Заима бѣше кжсъ и на 25—26 години, лице валчесто и русо, съ руси вѣжди и брада бръсната, съ малки очи, мустаки кжси, глава валчеста, вратъ кжсъ и дебелъ, погледъ лукавъ и пияница, щото, като яде и пие, гледа изневѣришки да убие човѣка и за тая му постжпка много пжти го пждихж другаритѣ му за лукавното тайно и ненадѣйно убивание на хора. Това ги правѣло да го мразжтъ и непрѣпущатъ да ходи и другарува съ четата имъ; защото той бѣше подкупенъ да убие Балабанджията и на комуто съ името правѣше много обири и убийства изъ селата по които ходише частно съ приятелитѣ си,

Каварналията Юсенъ ага бѣше пазаренъ въ Еминъ бейова чифликъ въ село Ахиево и тамъ постоянно си живѣеше. Той бѣше едъръ и снаженъ турченъ, на възрастъ около 35 години, съ лице срѣдно валчесто черноокъ съ черни вѣжди голѣми, съ голѣми мустаки, съ погледъ милъ, а кръвнишки и съ най голѣмъ ножъ Отъ неговата чифлишка кжща се кроихж всички планове, той даваше всички обяснения и распореждания, кждѣ кого да нападнѭтъ, обержтъ или убиѭтъ, както по селата тъй и по-друмищата пжтницитѣ и да дѣлжтъ обранитѣ пари; зацото всички свѣдѣния отъ града нему тайно се прѣпращахж чрѣзъ прѣдателя, който ги е зималъ отъ главното мѣсто на ханищата и послѣ прѣпрѣдавалъ на Балабанджията за испълнение. А Ибрямъ ага отъ с. Айканлий бѣше аратликъ (побратимъ) на Балабанджията, имаше възрасть около 30 години, а на растъ бѣше кжсъ, срѣденъ, лицето му грапаво съ пжпки отъ баба шарка и валчесто, очитѣ му желти, руси вѣжди, съ червена руса брада, мустаки червени и съ страшенъ кръвнишки погледъ. Казахме, че костюма имъ бѣше еднакъвъ, обущата имъ чизми сжщи, при това хайдутската имъ турска натура ги дразнеше още за слава и честолюбиви украшения, затова всички бѣхж припасани съ шерити (кордели) и пюскюли прѣзъ рамената и гърдитѣ надъ пояситѣ и сърмалиенитѣ джемадани съ златноукрасени дженкенлий хаби.

II

Мнозина отъ читателитѣ може би днесъ, като погледнжтъ днешното планирано положение на старий изгоренъ и опустошенъ градъ Ст. Загора, да си помислѭтъ че тия горѣ долѣ работи и личности да имъ се прѣдставѭтъ прѣдъ ума и очитѣ, като да говоримъ за единъ видъ сѣнки, които надали би се сѫществували и ги е имало въ свѣтътъ; та да сѣднемъ да ги описваме и приказваме. Найстина може би да дойдѫтъ и до таквосъ заключение, че прѣминѫлото, минѫло, нъ да го оставимъ тъй неочерьтано поне колко годѣ съ неговитѣ добри или зли краски, ще е нехайство отъ наша страна, за това да се нестѣснява читателя въ нѣкой наши изчезнѫли сега въ расказа ни показания, които може би повечето и съ по много неизвѣстни работи да сѫ ставали, нъ пакъ отъ насъ да се испуснати, затова нека не се обвиняваме. Да си припомните днесь впечатленията на стария градъ Ст.-Загора съ всичкитѣ му криви, прави и безизходни улици, съ вси широки и тѣсни дворища, съ вси голѣми великолѣпни и сиромашки срутени здания, кѫщици, плѣвници, обори, ахѫри, коченки, колибки и т. под. сиромашки сгради, страхъ го побива човѣка, отъ които има още много остатки на първобитностьта слѣдъ завоеванието му отъ турцитѣ, които събаряни и правѣли, нъ все по стараму отъ 3—4 вѣка

Понеже Каподжи башията бѣше избралъ сѣверната часть на града, която се намираше на най високото мѣсто отъ града подъ политѣ на Срѣдня гора, тамъ бѣше озаптилъ голѣма часть пространство вѫтрѣ и извънъ срутаната стара крѣпость, тукъ бѣше си съградилъ по старата система конаци на два ката тѣсни дѫлги съ чардакъ или сайванъ отпрѣдѣ, изработени по старата турска направа, съ много стай около 10--12, лицето обърнато къмъ югъ и прѣдставено съ мешови диреци, разно дѣлани и украсявани съ разни назѫбвания, работени по тогавашнийтъ вкусъ на масторитѣ архитектори, както носела развитата и благородна турска класса отъ населението градско. На туй здание долния му еташъ бѣше направенъ за разни случай да се употрѣби, кога за конюшния, кога за затворница, кога пакъ за живѣение на слуги и слугини споредъ нуждитѣ на годишнитѣ врѣмена Еминъ бей, като бѣше въ положение при многото си бащени и дѣдови приходи, той неможеше да се вмѣсти въ тая стара направа конаци, които при богатството, честьта, славата и достоинството му да отговарятъ на званието му, за това рѣши и направи нови, голѣми и великолѣпни, високи на три ката, съ голѣмъ одъръ затворенъ съ джемлекенъ, съ много стай за помѣщение, украсени съ разни скѫпоцѣнни модни накити споредъ вкуса на турцитѣ наричанъ алатурка, маси столове, свѣтилници, зархове за кафе фележанларъ, наргелета, такъми за тютюнъ и много други галантарейни украшения, които взехѫ малко по малко чрѣзъ Цариградъ, Одринъ и др. турски градове, да се внисатъ въ държавата и ввеждатъ, като мода измежду населението. Въ този конакъ всичко бѣше прѣдвидено съ врѣме отъ мастора Архитектъ, щото въ най долния катъ отъ къмъ източната страна въ земята бѣше направено подземно скривалище за разни случай да се употрѣби съ всичкитѣ принадлежности по случайтѣ и намѣренията на господаря му, кога му скимне да тури нѣщо въ испълнение цѣльта си. До него имаше разни други стай съ разни несъмнителни направи, които прѣкривахѫ скривалището; къмъ западната—бѣхѫ стайтѣ отъ долния етажъ за други помѣщения и нужди на бея; втория етажъ бѣше построенъ за живѣение безъ харема, който си имаше свойтѣ кѫщи къмъ западъ прѣзъ стѣна дворъ, още за слуги, писаре, чибокчии и тѣмъ подобни, а горния етажъ служеше за събиране и размишления за нѣкой частни свой работи съ приятели и познайници, или пакъ разгледвания и обсъждания нѣкой държавни правителственни въпроси, които се отваряхѫ споредъ нуждитѣ и обстоятелствата на населението. Освѣнъ това тукъ личеше една добра и чиста украсена стая по вкусътъ на Еминъ бея, въ която водеше по нѣкога си посѣтившитѣ го държавни гостье или паши, кога прѣминавахѫ прѣзъ градътъ. Всички бѣхѫ добрѣ освѣтлени съ доволно изискуемитѣ сѫ прозорца, снабдени съ добри чисти стъкла, прѣкрити съ хубави копринени перделици, а отвънъ цѣлото здание бѣше украсено, чисто измазано и боядисано съ тъмно желта боя, която даваше добръ изгледъ и доста го отличаваше отъ другитѣ стари затънтени здания. Тукъ наблизо до западната страна бѣше и распрѣдѣлителната водна линия на всички кюнкове (трѫби) за градскитѣ чушмени води. а отъ тая точка на сѣверъ имаше градина на около съ разни чемширеви зеленени и други овощни дръвета украсена съ разновидни цвѣтни посѣви, които веселяхѫ душата на ступанина имъ Еминъ бея, кога се намираше въ отегчение отъ дневнитѣ работи. Годинитѣ, въ които си съграждаше Еминъ бей новитѣ конаци не ще да сѫ по рано или късно отъ тия 1840—1845 додѣто още и стояния въпросъ не бѣше излѣзлъ на явѣ; тукъ трѣбваше за това здание много пари, много трудъ, много работници, много дървета и години съ голѣмо търпение за да се испълни цѣльта му, щото и обстоятелствата бѣхѫ таквисъ, които му допустнѫхѫ да влѣзе съ нѣкой отъ тогавашнитѣ злосторници на населението въ споразумѣние противъ неговитѣ неприятели, та да работи за него си съ нѣкой по видни български чорбаджий, които ги съгласилъ въ намѣрението си и тайномъ дозволилъ на Балабанджията, Парче Заима и първитѣ му другари да върлуватъ изъ околията на градътъ и да му принисатъ една часть отъ приходитѣ на обиритѣ имъ, за да си доправя подкаченитѣ конаци, за които се искаше много търпение съ пари и работа.

Първи тайни турски съмишленници на Еминъ бея въ Ст.-Загора на цѣльта му се показахѫ въ него врѣме тия личности: Бюлюкъ башията Карачолъ ага Исмаилъ, който бѣше поставенъ тайната отъ него за такъвъ чиновникъ, който ще работи за въ интере~~з~~са и доброто на бея и да му съобщава какви и колко обири сж ставали отъ Балабанджията Мехмедъ-ага и дѣлътъ имъ да прѣбира и внися на шефътъ си. Втора личность на бея бѣше Хасанъ Тюфекчията, който бѣше на бой едъръ турченъ имаше желто длъгнестовалчесто лице, съ едри и редки зжби, мустаки и брада желторуси, голѣма чалма на глтвата си, носеше шаренъ поясъ на кръста си, сърмалиенъ джемаданъ и джебкенлия сукнена хаба съ сукнени потури; щото работата докоснеше ли се до конье, хубави вѣрни пушки и пищове на четата, той имъ доставѣше и испращаше тайнимъ образомъ. Освѣнъ това Хасанъ Тюфекчията имаше и тая длъжность отъ Ем, бея съобщена да наблюдава всички по видни чуждеградски богати търговци посрѣдствомъ кефеджи башийтѣ на ханищата, да узнава тайнитѣ имъ прѣдприятия, дѣйствия, намѣрения и пжтования, да ги съобщава на другитѣ второстепенни вънкашни тайни прѣдатели, каквото Велю Петковъ отъ Ахжрито, който бѣше най голѣмия издатель на всички хора за обирание, та за това и на стари години услѣпѣ, гледаше, а не виждаше и най послѣ биде убить въ града отъ турцитѣ въ Сюлеймановото кланье на 1877 година Трети съмишленникъ му бѣше хаджи Кеоръ Хавузъ, потурченъ гръкъ и услѣпѣлъ съ едното око отъ клѣтвата на майка си потуркиня, че нерачилъ да ѭ признае за майка, кога го распитвала веднѫжъ, който бѣше много остроуменъ мѫжъ и приятелъ, освѣнъ това и другарь, неговъ намѣстникъ, секретарь и писарь въ конака, назначенъ частно отъ него за разглеждание всички дѣла правителственни и ходътъ съ видътъ на рѣшенията имъ, да му ги съобщава тайно. Хаджи Кеоръ Хавузъ ходише въ Староза-Зорска и Казанлѫшка околия на много тайни дѣла по испълнението имъ, който биваше испращанъ отъ Еминъ бея. Даже той самъ е участвовалъ (Х. К. Хавузъ) въ заклаванието на Манафъ Топеолу, родомъ отъ Мъглишъ, когото мѫчили звѣрски, като го горили съ нагорещени желѣзни пиростии, зели му паритѣ и около 5 оки гюлово масло, и слѣдъ като насители звѣрскитѣ си желания съ мѫкитѣ и истезанията му, заклали го прѣдъ жената и дѣцата му, като ги распяквали и оставѣли безъ баща и покровитель.

Отъ страна на българитѣ бѣше беевъ съмишленникъ и Хаджи Иоргу Стоевъ заедно съ Д. Папазовъ, който се придържаше повечето съ Хйджи Таиръ ага, отколкото съ Еминъ бея, нъ отпослѣ и съ него въсприе да има сближение за работитѣ на Балабанджията, щото за първия малко ще споменемъ тукъ, като въ какво е поддържалъ бея, че свѣдѣнията ми се малко за него, та ще оставя работата за по послѣ да се обясни. Тъй тия личности сѫ играли важна роль на врѣмето си и много сѫ стараели всѣчески да въспиратъ всѣкакъвъ напрѣдъкъ и успѣхъ, както на българското тъй и на турското население, съ свойтѣ задни цѣли и намѣрения за обогатяване чрѣзъ прѣкрито ограбвание, което на всѣкиму било явно причинитѣ на злото, имъ що ги послѣдвало.

Като десна рѫка на Хасанъ Тюфекчията отъ града билъ даденъ за таенъ съобщитель Камбура Иорго Стойковъ, родомъ отъ Ахѫрито, човѣкъ съ ниски и подли убѣждения, че той трѣбва да е слѣпъ рая и покоренъ слуга както на Хасана, тъй и на Балабанджията, който го имаше за единъ дилавъ да го употрѣбява и върти въ огъня къмъ кѫдѣто си ще и иска, щото тая личность на единъ день биваше употрѣбявана и испращана три пѫти въ града за да зима свѣдѣния: има ли нѣкой търговци или богати личности да пѫтоватъ и прѣзъ кои мѣста ще заминаватъ, каквото съ врѣме да се распореди Балабанджията Мехмедъ ага съ другаритѣ си, да сполучи на врѣме да ги срѣщне, обире или убий.

III.

Мнозина българе изъ селата на Старо-Загорската околия въ тогавашнитѣ врѣмена, като заразени го кажи, като привързани го рѣчи, като на господаре, които даватъ хлѣбъ, а най послѣ и като на покровители, почитахѫ турскитѣ си агаларе, чифликъ башии заими и бейеве; та имъ слугувахѫ слѣпо, покорно и нищо дори не крияхѫ отъ намѣренията и цѣлитѣ си, и като бѣхѫ слѣпо привързани на тѣхъ за поминъка си, често ходехѫ въ града на разни покупки и приимахѫ отъ тѣхъ, или насърдчения, или заплашвания, за това и по тия причини много таквисъ богати и въ състояние хора се подадъхѫ и да не загубѭтъ покровителството, аферима, защитата и честьта си, на много бейовски поздравления, станѫхѫ орѫдие за ятаци или укриватели на Еминъ бейовата чета Балабанджията съ горѣспоменатитѣ му другари, да ги прѣбиратъ нощѣ, да имъ слугуватъ, хранѭтъ поѭтъ, дори и да съчувствоватъ на пѫкленнитѣ имъ намѣрения съ разни неопростими начини и срѣдства. За таквисъ ятаци (укриватели на спанието имъ) ще споменемъ почти за всички, за които ми се е дало свѣдѣния по тоя въпросъ. На първо мѣсто стой Димитръ Папазовъ въ чифликя си на Малко Кадиево и Кара Бунаръ, а на второ Еминъ бейева чифликъ въ Ахиево съ назѫрена му Хюсенъ ага Каварналията. А отъ другитѣ села на първо мѣсто стой дѣдо Желю Кумановъ, родомъ отъ Ахѫрито, въ с. Арабаджиево дѣдо Таню Дерменджията, въ Хаджи Аватлий Колю Мирковски, въ Кѫршелий Бикяра Колю, въ Радне Махле дѣдо Андрея, въ Джаджгеолъ Злати Петко Минчевъ, въ

Тирфелий Бакалена Димо. въ Черково Стоянъ Ивановъ, дѣдо Добри отъ Ахжрито и много други още, които му бѣхж вѣрни и отъ душа прѣданни, дори му сж и спомагали всѣки единъ съ разни срѣдства за достигание на цѣлитѣ му. Не ще да е злѣ, ако накратко очертаемъ характеритѣ на тия наши българе, които сж били замѣсени въ дѣлата на Балабанджията и ги видѭтъ читателитѣ ни, що за хора сж били и какво сж гонили и искали.

Дѣдо Желю Кумановъ бѣше състоятеленъ човѣкъ съ трима работни сина и три млади снахи, нивитѣ му бѣхж добри, чифчилика му макаръ и да се работеше по стария начинъ; нъ пакъ хамбаритѣ му пращахж отъ Загария пшеница; нъ и страстьта му за пари и много иманье не бѣше по малка, щото тритѣ му млади снахи много пжти, когато дохаждаше Балабанджията съ дружината си, трѣбваше да слугуватъ, месжтъ, точатъ, печжтъ баници, кокошки, да наливатъ долуджакъ ракия и вино, да имъ стоѭтъ диванъ чипразъ и да угаждатъ въ часа прищевкитѣ на гоститѣ. Нощитѣ зимно врѣме много пжти сж се виждали за лѣтни на булкитѣ му, та отъ разни изтезавания, нито сж имали мира, нито спокойствие да си гледатъ кжщнитѣ работи. Една отъ най младитѣ му снахи Ионка дори неможеше да избѣгне отъ ногтьетѣ на Балабанджията, който задоволяваше азиятскитѣ си страсти съ неѭ за пари на свекъра си, който не пожалилъ младостьта й. Синъ му Иовчю, ако и да догаждалъ тая изневѣршка постѫпка на жена си и баща си; нъ отъ страхъ да го неубиѭтъ, не е смѣилъ да му си отмъсти, та понесълъ неволно тая обида.

Дѣдо Ж. Кумановъ, макарь да бѣше старъ и на бой кѫсъ около 65 години, имаше руса брада побѣлѣла, съ свити рѫцѣ, нъ бѣше малко лукавъ и коршумджия човѣкъ, който отбираше отъ пушка и ножъ, та дори и Балабанджията го бѣше страхъ отъ него и много пѫти при дохажданието си у тѣхъ, все понапрѣдъ зимаше мѣрки да прѣдири и прѣгледа всичко да ли е истина казано, че тогава влизаше въ кѫщи и се спускалъ на разговоръ съ него, нъ отъ друга страна го било страхъ да го убие. Вечеръ при честитѣ си дълги зимни посѣщения между другитѣ разговори ставало дума и за нишанджалъкъ каму т. е. за искусного стрѣление на пушка, пищовъ и му викалъ: „Жельо, чорбаджи отъ другитѣ сѫ страховамъ нестраховамъ, нъ отъ тебе много се страховамъ, да ми неотворишъ нѣкоя измама и игра.“ А той за да го утѣши вѣрно му е отговарялъ. Небой се Мехмедъ ага, небой, нѣма да ти направѭ нищо, нъ само си покажи юначеството малко и съ другъ начинъ т. е. съ пари да му даде, да ги употрѣбява съ лихва и да си гледа работата. Разбира се, неговото желание трѣбваше да е било удовлетворено, тъй като и Балабанджията пакъ се задоволяваше съ една отъ снахитѣ му, за което не трѣбва и съмнение.

Дѣдо Таню отъ Арабаджиево бѣше единъ човѣкъ, разбира се, въ срѣдно и завидно положение; нъ все се таеше и неискаше никой да знае, нито за намѣренията му ни за работитѣ; той бѣше на растъ късъ и дребенъ, имаше червена руса брада, желти мустаки, очи сини и малко мижевъ въ гледа си, на погледъ въ лицето прѣдставляваше се човѣкомъ ужъ, като любезенъ, милъ, сладкодуменъ и кротъкъ, нъ имаше сърдце лукаво и зломишленно, само распитваше хората за едно друго, съ които се срѣщаше и гледаше неусѣтно да се научи за работитѣ и намѣренията имъ, че послѣ, ако намѣри благоврѣмие и полза, да се въсползова отъ непрѣдвидливостьта имъ и да ги прѣдаде на Балабанджията за да ги обире. Той заедно съ Петка Велева отъ Арабаджиево сѫ биле най голѣмитѣ немилостиви, бесрамни и безочливи българе, които за една малка дума сѫ правѣли нечувани, нестърпими глупости, свирѣпости и тайни прѣдателства, щото въ селото надали е имало човѣкъ, който да не си е пострадалъ и неиспатилъ нѣщо отъ тия двамата Този старикъ сѫщо тъй, като бѣше гладенъ за много пари, допускалъ е на Балабанджията да спи у кѫщата му, дори да го крие, да му издава и прѣдава нѣкой, както отъ неговитѣ съселени тъй и отъ околнитѣ. Кой, какво продалъ, колко гроша или лири взелъ и да го съобщава, щото обирника съ другаритѣ си да взима мѣрки поскоро да го срѣщне или заплаши съ думи и нарите да минжтъ въ ржцѣтѣ му. Той паднжлъ до тамъ нравственно, щото Балабанджията го турилъ въ мрѣжата си, имаше двѣ млади хубавици снахи на имена Тана и Дина, които бѣхж жени на двамата му сина, та ги изюздилъ и удовлетворяваше прищевкитѣ си съ тѣхъ въ врѣме на честитѣ дълги нощни зимни посѣщения и зияфети, що му се правехж отъ ятацитѣ му. Нестига това, дѣто става за пари, а дори единъ отъ по младитѣ му синове на име Диню взимаше участие въ походатѣ на Балабанджията нощно врѣме въ тайнитѣ му обири, който бѣше много лукавъ и повече работеше и настояваше отъ самитѣ турци. Той слѣдъ нѣколко врѣме избѣгнж и напустнж Балабанджията, като зехж да го гонжтъ и прѣслѣдватъ отъ страна турцитѣ, щото и да избѣгнж наказанието отъ правителството за едно малко врѣме, нъ сждбата го прѣслѣдва и биде убитъ най послѣ въ Гуглевскитѣ колиби Габровска околия изневѣришки.

Освѣнъ тия тритѣ селски любовници Балабанджията имаше още и една българка, родомъ отъ селото Арабаджиево на име Гана Чаушева Мери Гургулява снаха. Тя имаше мжжъ на име Минчо, който бѣше овчарь и простъ човѣкъ, нъ тя лукава и злоупотрѣблѣваше съ довѣрието му, затова го лъжеше, мамеше и както си искаше тъй го подмѣжаше, като мислѣше, че хората отъ лукавщенитѣ й неразбирахѫ. Гана, освѣнъ дѣто сама е задоволявала страститѣ на Балабанджията, която отъ всички други му била най вѣрна и покорно слѣпо орѫдие; нъ си позволяваше още и съ зъмското си жило да съска и охапе всички други млади възрастни ней жени и булки, които въ видъ на съвѣтъ или прѣхвъргание и прѣсмивание й напомнѣли за глупавитѣ й постѫпки съ него, което не й правело честь да обича турченъ повече отъ българенъ При таквосъ едно напомняние, тя се осмихваше, примълчаваше и тайната се заканваше, щото чакаше само благоврѣмието да си отмъсти, и когато се научваше, че Балабанджията е въ селото имъ, тайната му съобщава всички клѣветящци ѭ и искаше да ги накаже за обидата имъ. Случай за наказание двамата нагласявахѫ тъй: нощемъ той отъ ятака си да се прѣхвърле въ друга кѫща безъ да знае нѣкой отъ съсѣдитѣ имъ, прѣзъ деня отивахѫ булкитѣ за нѣкаква си работа, като за станъ, ватали, кросно или нищелки, ужъ като нѣма никой въ кѫщата, повиква се булката или нагрозената отъ Гана да влѣзе въ кѫщи, заприкажѭтъ ѭ, а една отъ вѫтрѣшнитѣ кѫщи излѣзе да доставя исканото или сама Гана замандали вратата и побѣгнѫтъ. Балабанджията скритъ вѫтрѣ, като усѣте, че нѣма никой, появи се, расприкаже се ужъ съ добро съ неѭ и послѣ ѭ заплаше съ убийство, като и обѣщае милость, само да го задоволи въ прищевкитѣ му, ако иска да не пострада тя и мѫжътъ и отъ смъртъ. Горката булка става жертва на измамата си скроена по прѣди отъ любовницата му Гана и още веднѫжъ, като ѭ виде и срѣщне, бѣга отъ неѭ, че първата ще й тракне съ отрова въ очитѣ удовлетворението на Балабанджията съ неѭ срѣщу присмѣхътъ й. Тъй се пострадвали много невинни български булки прѣзъ Ганиното прѣдателство въ с. Арабаджиево и не сѫ смѣйли да й говорѭтъ за невѣрничеството, което правеше противъ мѫжа си и съселенитѣ.

Казахме, че освѣнъ тия любовници, той имаше и отъ туркинитѣ нѣкой, които му угаждахѫ ,въ похотитѣ на любовьта, нъ подробно и именно за всички нѣма да говоримъ, освѣнь за една, която бѣше жената на съмишленника и отритнатия имъ другарь Парче Заима на име Зейлля дуду, която имаше чифлика си въ Ахѫрито и въ отсѫтствието на мѫжа си, прѣобличаше се въ български женски дрѣхи и нощѣ ходеше съ другарката си българка на име Мария Велкова, родомъ отъ Чирпанъ, която бѣше придошла неизвѣстно какъ въ селото за слугиня и се считаше отъ тъй нозванитѣ по турски гевендия (любезна), та отивахѫ по селата на ятацитѣ при Балабанджията да му угождаватъ съ прищевкитѣ си и задоволяватъ кефътъ. Когато отпослѣ Парче Заима се завръщаше въ чифлика си отъ свойтѣ хайдушки обири, тайно му се съобщи постѫпката на жена му отъ назѫрена му Келешъ Мустафа, че Зейля дуду имаше сношения съ Балабанджията, той невѣрваше за това й легко поведение; нъ тя масторски го лъжеше, вѣреше и кѫлнеше му се, че никога не е приемвала да злоупотрѣби съ любовьта му, за което назѫрена имъ Келешъ Мустафа истегли доношението съ бой и слѣдъ нѣколко врѣме лѣжение на постелката си умира и се затѫпква тоя въпросъ за невѣрностьта на Парче Заимовата жена.

IV.

Отъ обиритѣ на Балабанджията ще споменемъ само по главнитѣ, които сѫ останѫли запомнени още въ главитѣ на нѣколко души по стари хора, а за частнитѣ въ всѣко село извършвани нощѣ, колкото сѫ е добило свѣдѣния. Балабанджията съ другаритѣ си, като влѣзеше въ едно село кѫсно врѣме, прѣдварително събирание по заможничкитѣ и съ срѣдна рѫка хора въ ятака си, нареждаше ги наоколо. послѣ ги изгледваше кръвнишки, крѣснеше и отправѣше тия думи къмъ тѣхъ: „пара чорбаджиларъ, пара, онларъ сизе селеметъ вереджеклеръ, ечеръ иокъ исе, хепенизи телефъ идеджемъ. Бакѫлъ, дюшюнинъ, башка чайре иокъ“ Горкитѣ селени давахѫ, кой каквото имаше, а други, що нѣмахѫ пари, изисквахѫ врѣме дордѣ ги намѣрѭтъ, колкото имъ се порѫчвахѫ отъ него 500, 1000, 1500 гр. и пр. и съ второ негово дохаждаиие, ако не му ги прѣдадяхѫ доброволно, бийше ги до умрѣло и ги испраташе до на кѫщитѣ имъ да си зиматъ мѣркитѣ или пари или въ гробищата. Това ми е самъ Господинъ Бойчевъ приказвалъ у дома, веднѫжъ кога стана дума за него, когато ги е мѫчилъ въ Ахѫрито той самъ. Отъ Ахѫрито заминаваше за С. Маджерито, дѣто на първа случка и срѣща земватъ коня на Субашата Сали ага и го далъ на Парче Займа другаря си, а оттукъ минѫхѫ за седемъ села и седемъ бели направехѫ. Въ Скендерлий убихѫ едно куче, за дѣто имъ развали плана въ обирътъ на едного отъ българскитѣ прѣдадени селени, че неможахѫ да сполучѫтъ. Въ Узунъ Хасанъ срѣщнѫхѫ търговски коля съ приматарска стока, рѣзахѫ денкюветѣ имъ, избрахѫ най хубавитѣ сукнени и копринени платове, натоварихѫ си коньетѣ и отидохѫ на с Мусачево у Али ага. Тукъ въ селото слѣзъхѫ до едни дървеса брѣстье и го повикахѫ да дойде при тѣхъ да се разговарѭтъ. Али ага се бѣше качилъ по бѣли гащи на голия си атъ конь, отиди при тѣхъ, слиза отъ ата си, здрависва се, сѣднѫ и зехѫ да се разговарятъ. Въ това врѣме безъ много забикалки става Парче Заима, зеха му часовника отъ пояса и му казва въ очитѣ: отъ мене по хубавъ ли е?“ Другъ единъ отъ другаритѣ имъ му зеха ата, качватъ се на коньетѣ си и отиватъ на Хаджи Аватлий у дѣда Гергя Мирковъ да ядѫтъ, пиѭтъ и нощуватъ.

Слѣдъ малко врѣме отъ безсрамната постѫпка на Балабанджията и Парче Заима Али ага Мусачелията, неможеше да се стърпи отъ ядъ, защо тъй изневѣришки и ненадѣйно да му откраднѫтъ часовника и коня, разгнѣвенъ, подаде прошение на правителството и се оплаква отъ тѣхъ, съ което искаше да му се повърнѫтъ коня и часовника. Отъ управлението за удовлетворение на Али ага дадохѫ му Бюлюкъ Башията Саклетъ Юмеръ ага съ саката рѫка отъ Гюнюлий, който ги прѣстигва съ заптийтѣ си у дѣдо Гергеви, дѣто му зематъ коня назадъ, улавятъ само Парче Заима. Али си зима Ата и часовника. закарватъ Парче Заима въ града, а Балабанджията съ другаритѣ си побѣгнѫлъ. Отъ Хаджи Аватлий закарахѫ Парче Заима въ Ст. Загора, затворихѫ го и слѣдъ малко въ сѫда го осѫдихѫ на заточение и го испратихѫ въ градъ Кѫбрѫзъ, въ когото прѣсѣдѣ близо двѣ години врѣме, послѣ намѣрилъ благоврѣмие и сполучилъ да избѣгне отъ тамъ и си дойде пакъ въ Ахѫрито на Чифлика; нъ когато се научилъ Балабанджията за дохаждането му, не го приелъ вече въ четата си за другарь, а го мразялъ и испѫждалъ най много затова, че се опивалъ и имъ бъркаше на плановетѣ. Отъ обранитѣ приматарски обири една часть записѫтъ у Арабаджиево, а друга у Ахѫрито у дѣда Добря Ивановъ.

Въ врѣме на двѣгодишното отсѫтствие Парче Заимово Балабанджията продължаваше свойтѣ дѣйствия по обирание на разни села, дѣто слѣдъ Мусачевската случка съ Али ага, сега пакъ оттамъ се отправи въ Хрищени и отнесе до дѣда Стойна, комуто прати извѣстие по дългъ Петка отъ Ахѫрито съ това много здравье: да му направи 12 ката нови дрѣхи ягки и здрави и 2000 гроша пари да му испрати у дѣдо Таневи въ с. Арабаджиево, тъй щото, когато му дойде нѣкой приятель голъ турченъ хайдутинъ, да го обличалъ съ тия дрѣхи и да му даде по малко харачлъкъ отъ тия пари, инакъ да си мисли, какво ще му пати главата, ако не испълне заповѣдьта му. Дѣдо Стойно, като получва извѣстието по дългъ Петка, нѣмаше какво да се противи, ако неиспълнеше желанието му, ще го нападнѫтъ една вечерь и ще ги избиѭтъ на кѫщата му, като овце, за това волею и неволею направи 12-тѣ ката дрѣхи съ 2000 гроша и му ги испрати на показаното мѣсто въ Арабаджиево и се оттърва. Подирь това ставали сѫ още и други много частни обири на разни лица отъ името на Балабанджията и другаритѣ му, като Славя Георгевъ коюмджия го обралъ Парче Заима и Арапѣ Еминъ, зели му около 3—4000 гроша изработена срѣбърна стока въ Моратлиската кория, а сега искоренева. Гражданинътъ Хаджи Тодораки сѫщо е билъ обранъ отъ Балабанджията извънъ градътъ, зелъ му паритѣ и му попрѣчилъ много на търговията. За този Аранъ Еминъ, казватъ да е билъ, дѣто прѣдавалъ всички чаршалии т. е. търговци, които излизатъ съ стока по вънъ да търгуватъ, на Балабанджията, а той ги обиралъ съ другаритѣ си.

Балабанджията, като получи дрѣхитѣ и паритѣ отъ дѣда Стойна, прѣбра ги и се задоволи на ятацитѣ си въ Ахжрито. Прѣзъ лѣтото ходеше тукъ тамъ и ограбваше сиромащьта; дойде есенно врѣме, той се распореди изново на нови плѣчки и обири. Познато е на читателитѣ ни, че въ турция за пръвъ панаиръ се славеше тогава Узунджовскийтъ, на когото се стичахж отъ много градове и села търговци при това чуждестранни европейски, които си прѣпродавахж стокитѣ чрѣзъ туземни миссити; за това този панаиръ бѣше единъ отъ най прочутитѣ въ цѣла Европейска Турция. Този панаиръ се захващаще близо около 24-й Августа и се продължаваше до 10 Септемврий, държеше нѣщо около 15—16 дни, въ които търговцитѣ гледахж набързо да си накупжтъ всички по главни стоки за прѣзъ цѣлата година, да си ги иматъ и расправятъ, щото слѣдъ свършванието му всѣки гледаше съ натоваренитѣ си коля кервани, да си се прѣбержтъ въ градоветѣ и да си гледатъ търговията. На свършвание панаиря нѣщо около 30 души котленски търговци, като продължавахж пжтьтъ си къмъ Сливенъ, едвамъ можахж да достигнжтъ благополучно селата Енча и Налдюкенъ въ Старо-Загорско, кой знае прѣдадени ли бѣхж, или случайно се е случило, щото Балабанджията съ другаритѣ си излѣзва насрѣща имъ, като царски чиновникъ Бюлюкъ башия, и ги запитва: кѫде ви сѫ тескеритѣ и какви сте хора? Тѣ му отговорили, че ний сме търговци, отъ панаиря си отиваме за градоветѣ и кой отъ кѫдѣ е. И като повървѣли малко тъй заедно, поискалъ имъ тескеритѣ, а тѣ никакъ не се усъмнили въ личностьта му, че е нѣкакъвъ лошъ човѣкъ, дали му ги да ги разгледва и вижда, че наистина сѫ честни хóра и не лъжѫтъ царския човѣкъ. Единъ отъ търговцитѣ, като се втрѣнчилъ добрѣ въ обноскитѣ и другаритѣ му, реклъ: „какво правите бре, що си давате тескеритѣ, този е хайдутинъ и ще ни обире!“ Тракнѫлъ съ пушката си отгорѣ му за да го убие, нъ за зла честь тя нехванѫла, а Балабанджията хвърлилъ и го убилъ. Слѣдъ това Балабанджията заповѣдва на другаритѣ си, да заградѭтъ търговцитѣ и ги обралъ всички, освѣнъ двама, които вървѣли по отподирѣ и се скрили по кѫщитѣ въ с. Енча. Обраната сума възлизала на около 100 хил. гроша пари, които взиматъ отъ тѣхъ и се отправя къмъ селото Кѫршелии съ другаритѣ си за да се скриѭтъ по ятацитѣ си. Слѣдъ обира на търговцитѣ, появява се съ другаритѣ си бюлюкъ башията Карачола Смаилъ ага за да ги хваща, който, като срѣща търговцитѣ питалъ ги, какво се е случило съ тѣхъ и какво имъ сѫ направили хайдутитѣ? Търговцитѣ му отговорили и расправили, че хайдутитѣ ги нападнѫли ненадѣйно, обрали ги взели имъ всичкитѣ пари и избѣгали. Той за да ги поутѣши казалъ имъ; небойте се, покажете ми дирята имъ, азъ ще ги изловѭ да ги накажемъ споредъ царскитѣ закони. Тѣ му посочили пѫтьтъ на кѫдѣто отишле, и той съ коннитѣ си другари хванѫлъ дирята имъ, отправилъ се къмъ селото Кършелий, дѣто прѣстигатъ и заварватъ Балабанджията у Желѣска Малчева, заобикалятъ го и съ една [redacted] шашарма прѣдъ българскитѣ селени, направятъ за да се неусѣтѭтъ каква е работата, раздѣлятъ паритѣ по на полвина и утриньта рано въ зори еднитѣ и другитѣ се распръскватъ, та се нечуватъ и невидяватъ, щото обранитѣ търговци си прѣхванѫхѫ обидата и нищо не имъ се спомогнѫ да имъ повърнѫтъ паритѣ.

Тъй като и този важенъ обиръ неможа да задоволи Балабанджията и защитницитѣ му отъ Узунджовскийтъ панаиръ, той повърнѫтъ въ ятацитѣ си, правеше нечувани свирѣпства на българскитѣ селени, които неможихѫ да се прѣдпазватъ въ прикаскитѣ си и често страдахѫ отъ него по прѣдателскитѣ имъ доношения, а той възползуванъ отъ слабостьта имъ, често нападаше нѣкоя кѫща, и като звѣръ неукротимъ крѣскаше и викаше: пара чорбаджиларъ, пара, бени Балабанджи дерлеръ, бенъ кимсе денъ коркмамъ, егеръ биръ кимсе биръ душманлъкъ идеръ бенимъ ичи соира дюшюнсинъ! По този начинъ, щомъ е чувалъ, че нѣкой си продалъ жито, волове или биволи, веднага изисквалъ скоро паритѣ имъ да донесѫтъ, и горкитѣ селени, нѣма кой да имъ помогне, щѫтъ нещѫтъ даватъ си паритѣ, че животътъ е по милъ отъ тѣхъ. Стоянъ Ивановъ отъ Ахѫрито веднѫжъ си продалъ воловетѣ за 1000 гроша, а Господинъ Бойчевъ взелъ отъ продажба на житото около 1500—2000 гроша, като се научилъ за това Балабанджията чрѣзъ прѣдателитѣ имъ, на часа прѣзъ нощьта ги събралъ и имъ взелъ паритѣ, а пакъ отъ другитѣ фанати искалъ по 1000 гроша, че имали или нѣмали той неотговарялъ, да му мислѭтъ гяуритѣ, които биле имъ създадени отъ Бога само да имъ работѭтъ и пари даватъ, а тѣ да се наслаждаватъ на тѣхния гръбъ и́ числото на паритѣ имъ да знаѭтъ и зиматъ.

Слѣдъ тия вѫтрѣшни селски обири, като не се насити, тръгнѫ пакъ съ другаритѣ си и по другитѣ села, щото всѣки единъ отъ насъ знаеме, че въ турция имаше единъ видъ турци живущи изъ източнитѣ и южни склонове на Доспадската планина, нарѣчени даалий, които се занимавахѫ съ търговия чрѣзъ прѣнисание на памукъ, анасонъ или търговски стоки, пушки и др. т.; та минавахѫ отъ село на село и́ понѣкога прѣтѣснявахѫ простата българска селска масса съ насила да ги приематъ за гостье, да ги хранѭтъ, поѭтъ и мулетата имъ напраздно за хаиръ да зобѭтъ. Прѣзъ едни коледни пости на 1853 година 11 души даалии, като врѣмето небѣше се още зазимило добрѣ и спомагаше още за приносъ, бѣхѫ на товарили мулетата си съ пушки и се отправихѫ за къмъ Варна да ги каратъ на нѣкой търговецъ тѣмъ познатъ и прѣпорѫченъ; тъй щото, като прѣстигнѫхѫ благополучно до Тюркменската махла и Бѣлия брѣгъ, ненадѣйно ги наскочва Балабанджията съ другаритѣ си и поискалъ да се пошегува съ тѣхъ. Единъ отъ другаритѣ му Ловчелията Хасанъ отишълъ прѣдъ даалийтѣ, поискалъ да земе нѣщо отъ пушкитѣ имъ; нъ единъ оттѣхъ се въспротивилъ, не му далъ да ги гледа и го гръмнѫлъ и убилъ Хасана. Балабанджията ядосанъ отъ тая постъпка на даалията, заповѣдалъ на другаритѣ си да ги заобиколѭтъ съ пушкитѣ въ рѫка, обралъ ги, като имъ зелъ паритѣ и пушкитѣ, а тѣхъ испуснѫлъ да си идѫтъ. Това произшествие още повече служило за страхъ и заплашвание на българитѣ, които, като чували, че той и едновѣрцитѣ си непожалва, взели му страха и безъ дума испълнявали строгитѣ му порѫчки точно.

Балабанджията, като слѣдилъ едната работа, неиспускалъ и другата, именно любезнитѣ си, отъ които веднѫжъ бѣше докаралъ двѣ въ с. Кара Бунаръ въ чифлика на Дим. Папазовъ, щото, като се научилъ Бюлюкъ башията Исмаилъ Карачолъ-а̀, отишълъ съ нѣколко заптий, нападнѫли го и едвамъ можле да ги отнематъ отъ рѫцѣтѣ му и да ги заведѫтъ въ конака, а той едвамъ сварилъ да избѣга безъ конь, като му го зели и закарали въ града. Слѣдъ нѣколко дена се завръща пакъ въ Кара Бунаръ у Дели Салиоглу, повикълъ нощѣ нѣкой други отъ българитѣ, като: Тинча, Кехая Ивана, Кара Гергевъ Миня, Бойчовъ Славя, Куленъ Ивана и други още, та имъ изискалъ 3000 гроша за загубата срѣщу коньтъ си, а тѣ волею и неволею обѣщали му се и слѣдъ нѣколко дена събрали паритѣ помежду си и му ги дали, та се оттървали отъ белата му.

V

Прѣзъ послѣднитѣ години на Балабанджиевото върлуване се бѣше появила въ Стара-Загора болѣстьта холера, която причиняваше много смърти и загуби на жителитѣ, а тѣзи смърти най много възблагодарявахѫ тогавашнийтъ цариградски кѫдия, испратенъ отъ турското правителство за сѫдникъ. Той се казваше на име Мехмедъ Хулеси ефенди Кѫбрѫзлѫ, който прѣзъ три годишното си сѫдение бѣше навлякълъ ненавистьта и гнѣвътъ на много Старо-Загорски граждане турци и българе, че налагаше и взимаше голѣмъ ресимъ на разнитѣ дѣла разгледвани отъ него по тогавашнитѣ турски закони. Турци и българе само мѫждели и му гледали поведението, додѣто най послѣ се оплакали отъ него и сполучили да издѣйствоватъ въ Цариградъ да го замѣнѭтъ съ други, който да е по человѣколюбивъ и по малко грабителъ въ ресима на сирацитѣ. Нъ Еминъ бей, като неискалъ този кадия тъй да си иде обогатенъ отъ сирашки пари, да не почувствова поне отъ съгражданитѣ имъ нѣкакво възражение, споразумѣлъ се съ Хаджи Хавуза, скроили планътъ на неговото наказание чрѣзъ обирание, което рѣшение възложихѫ да испълни въ приложение Балабанджията съ другаритѣ си. Прѣди тръгнованието и заминаванието на кѫдията, по приближнитѣ ходихѫ на опрощавание и изучихѫ цѣльта му, както пѫтътъ по когото ще си тръгне, та всичко това го съобщихѫ Еминъ бею, а той тайната прѣпрати извѣстие на Балабанджията, добрѣ да пази и внимава ловътъ си, който ще имъ се испрати за обирание. Балабанджията, като се научва чрѣзъ тайнитѣ си горѣпоменати селски прѣдатели, взелъ потрѣбнитѣ мѣрки и чакалъ само сгоднийтъ случай, за да се тури въ дѣйствие испълнението на планътъ имъ отъ градътъ

Било пролѣть, когато всичкото около града Ст.-Загора се листнѫло, зашюмило съ зеленина, лозъята, съ плодовититѣ си овошки, украсявали изгледътъ му, а полето съ своята богата нивянска зелинина се изгледвало, като морската вода; даваше една приятна и възхитителна картина, овошкитѣ, отъ които най първо черешитѣ зели да се червенѭтъ съ своята си алена боя, хората размърдали, кои изъ улицитѣ, кои по лозьята си да ги берѫтъ (черешитѣ), кои съ пѣснитѣ си да се надпѣватъ, кои пакъ да се нарадватъ на хубавата и богата пролѣть. Обичай бѣше тогава, щото и турци и българе отъ двата пола да излизатъ по лозьята си и да пѣѭтъ хубави, прѣвлекателни любовни пѣсни, съ които на мнозина млади изскубвахѫ сърдцата и имъ испивахѫ ума, като ги оставахѫ да зяпатъ и не си гледатъ работата. Тъкмо въ това хубаво и очарователно врѣме на пролѣть, потънѫла въ най голѣмото си богатство на плодовититѣ череши, вишни и природна красота, се канеше и тъкмеше да си отива Старо-Загорскийтъ изваденъ сѫдия. Той си имаше една кадѫнка госпожа съ една мома на 15—16 години и други двѣ три дребни дѣчица, които съставлявахѫ челедьта на харема му. Като човѣкъ сѫдникъ бѣше малко натегнѫлъ и съ покѫщнина, щото всичкото му движимо имущество не се зимаше само въ една кола, за това се нагласихѫ двѣ и си хванѫ двама души талигаджий мюслюмани, които да го закаратъ отъ града направо за Одринъ, а отъ тамъ за Цариградъ ще мисли за отиванието си. Когато наближи часътъ за тръгванието кѫдията, като се опрости съ всичкитѣ си прѣближни приятели и познайници, отиде въ чаршията, накупи си разни нѣща за подаръци на приятели и за дѣцата си, съгледа една хубаво изработена кошница, купи ѭ, напълни ѭ съ черни череши за ядени по пѫтьтъ, порѫча на едного мюслюманина да го придружи и да му помогне въ занисанието имъ. Волята му се испълни на часа и той награди богато носача, завърна се при ханѫмката си, додохѫ талигитѣ, натоварихѫ си геочътъ и се отправихѫ за къмъ Одринъ по пѫтьтъ си. Пѫтующата кадиева челядь бѣше много вѣсела, дѣцата задавахѫ разни въпроси на баща си, като го питахѫ ту това село какъ се казва, ту тъзи кория какъ се вика, чия е, да имъ ѭ каже и много ли ще вървѭтъ още? Нейдѣ нѣмали да се спрѫтъ, да пиѭтъ вода или да ядѫтъ хлѣбъ? И много други въпроси задавани отъ дѣца, които не сѫ пѫтовали отъ градътъ по широкото поле на Тракия. Кадията, кога отговаряше на въпроситѣ имъ, кога ги смъмреваше, кога имъ на друго нѣщо обръщаше вниманието и по този начинъ доста пѫть изминѫхѫ него день. На едно приятно мѣсто пустнѫхѫ коньетѣ талигаджийтѣ да си ги попасѫтъ, а кадията съ жената и дѣцата си слѣзъхѫ подъ една сѣнка, постлахѫ си едно сиджеде, поседнѫхѫ малко починѫхѫ си похапнѫхѫ хлѣбъ, пихѫ вода и пакъ се качихѫ на талигитѣ за да продължаватъ пѫтьтъ си. Нъ когато слънцето се понаведе къмъ западъ и наближаваше да се надвечерява, тогава бѣхѫ застигнѫли Кара-бунарскийтъ топракъ въ мѣстностьта тъй нарѣчена Елиджикя, обрасната съ трънаци и храстье, потънжла въ ниски и трапливи мѣста, ненадѣйно излиза Балабанджията съ другаритѣ си и извиква: чакайте агаларъ, тукъ имаме работа съ васъ! Кадията се провиква: тукъ е харемъ, нѣмашъ право да ни спирашъ да си невървимъ.

— Харемъ маремъ, непознавамъ азъ дайте си паритѣ, елмазитѣ и всичкитѣ украшения, инакъ сте всички избити отъ другаритѣ ми, провиква се Балабанджията и сплашва кадията. Въ това врѣме, като се видѣ на тѣсно кадията се помжчи да се въспротиви и запази, нъ ножоветѣ и пищовитѣ на четата се отправихж отгорѣ му и той биде принуденъ волею и неволею да търпи и гледа злочестото си положение, като му взели паритѣ, елмазитѣ на жената му, челза на дъщеря му и какъвто дребосъкъ ималъ, дори до толкосъ сж отнесли съ него злѣ, щото го оставатъ по бѣли гащи, даже и кошницата съ черешитѣ му зиматъ, която бѣше купилъ за дѣцата си изъ пжтьтъ. Като ги обира Балабанджията и го остава по единъ катъ дрѣхи, колкото за очи, а всичкото му скжпоцѣнно зима, испраща го съ много здрави да си носи и да помни, както Балабанджията тъй и Еминъ бея, комуто заповѣдьта и думата неслушалъ въ града, това е за наказание и да знае, че Захралиитѣ сж атикъ и никому не сж слагатъ, когато иска нѣкой да ги нападне или надхитри въ честьта и развитието имъ.

Горкийтъ кадия трѣбваше да се примири съ неочакванното си злощастие и най подирь продължи пжтьтъ си до Одринъ, дѣто се оплаква тамъ на нѣкой и други познати личности, поисква имъ помощь, която му се дава отъ голѣмцитѣ и оттамъ съ сѣтни сили и срѣдства заминж за Цариградъ. Тамъ става на една махла махлебашия началникъ квартала или агентъ, и тъй гледаше да се поминава съ срѣдствата на слабата си заплата, която му се даваше за живѣение.

VI.

До тукъ говорихме криво лѣво за Балабанджията и неговитѣ дѣйствия по обиритѣ, а отъ сега ще трѣбва да расправимъ и за неговия противникъ Парче Заима на кратко нѣщо отъ живота, слѣдствието отъ дѣлата и смъртьта му. Като другарь и отстрана съучасникъ на Балабанджията Парче Заима правеше нетърпими пакости и свирепства по българскитѣ, села: Дервентъ, Меселимито, Карагитлии, Хамзалари, Балаклари, Янаклари, Казанка. Ашикъ Синеклий, Пандаклии по Казанлъшко и Чирпанско, щото дошло е вече врѣмето да се нетърпи поведението му, та сж се оплакали отъ него на властитѣ, които волею и неволею трѣбвало да вземжтъ просбитѣ имъ подъ внимание и да се рѣшжтъ да го прѣслѣдватъ. Тогава въ Стара Загора билъ поставенъ отъ правителството за Каймакаменъ Арифъ бей, до когото дошло извѣстие отъ Цариградъ, че непрѣменно трѣбва Балабанджията съ неговитѣ другари и отъ страна съучастници да се изловѭтъ и накажатъ за безпѫтствата си, Еминъ бей, като узналъ цѣльта на централната властъ, извѣстява съ особенни вѣрни пратенници, както Балабанджията тъй и Парче Заима да бѣгатъ съ врѣме и наблизо въ ятацитѣ си да се не намиратъ. Разбойническата чета извѣстена за взетитѣ мѣрки на правителството распръсква се по далечнитѣ села на ятъцитѣ си и пакъ отъ занятието си се нетставяхѫ, все тукъ тамъ си показвахѫ пакъ рогитѣ съ нѣкой взятки на пари отъ селенитѣ или пакъ съ обири.

Каймакана Арифъ бей непрѣменно трѣбва да имаше чифликъ и той въ селото Малко Кадиево, та отъ съселенитѣ си и отъ свойтѣ аргати българе и турци е изучилъ всичкитѣ дѣла на едина и на другия разбойници, тъй щото всички тогавашни правителственни турски чиновници сѫ събрали и размишлявали за начина, по когото трѣбваше да постѫпѭтъ за излавянието на тия пакостници на населението. Какви мѣрки и рѣшения сѫ биле взети, не ми е ясно расправяно; нъ отъ рѣшенията и постановленията имъ се вижда, че непрѣменно трѣбвало да се постѫпи строго, каквото да се прѣмахнѫтъ злосторницитѣ и да се постави околията въ добро положение, каквото да нѣма оплаквания на пѫтници и богати търговци, че злодѣйци върлуватъ изъ неѭ. Тукъ въ с. Голѣмо Кадиево сѫ събрали на Арифъ бейова чифликъ около 150 души турци, които размишлявахѫ какѣ да ги изхванѫтъ, при тѣхъ се съединили още и отъ Нова-Загора Крачола-à Смаилъ съ 15 души, а отъ Пловдивъ двама помаци Хюсеинъ Пехливанъ и Сали Пехливанъ съ по 15 души хора и по единъ арнаутинъ. Въ това врѣме, когато цѣлата тая сбирщина бѣше на размишление за начина по истреблението на разбойницитѣ, внезапно дохажда Смаилъ Гавазъ бюлюкбашията, вижда се да е Старо-Загорския, въ Голѣмо Кадиево и казва на събранитѣ, че за подобрѣ е било да се распръснѫтъ всички и да питатъ населението: кѫдѣ ходѭтъ и се криѭтъ Балабанджията и Парче Заима? Да узнаѭтъ диритѣ и пѫтекитѣ имъ, че тогава да се впуснѫтъ на прислѣдване. Това мнѣние било одобрено и приeто отъ повечето на събравшитѣ сѫ турски юнаци и се съгласили да го турѭтъ въ испълнение. Единъ отъ по виднитѣ турци на име Бобоолу дошълъ въ селото Ахѫрито съ нѣколко души, повиква за кехаята да му покаже конакъ, а той се неявява и примълчава, а единъ съселенинъ си градялъ плетътъ и казва на Бобоолу: ето кехаята насрѣща ти, що го викашъ?

Бобоолу срѣщнѫлъ кехаята и му подалъ коня си да го разводи, а той въ това врѣме бѣше се натоварилъ на гърба съ едни дисаги пълни вѫтрѣ съ хлѣбъ, ястие, вино, ракия и баница, та му казва: азъ немогѫ ти разводи сега коня, че отивамъ въ срѣщното село да кръщавамъ, дѣто ще ме чакатъ хората много, като се забавѭ.

Бобоолу му казва: защо неостави човѣкъ на твое мѣсто да те замѣсти, че тогава да вървишъ на гости и да кръщавашъ

— Незнаяхъ, че ще дойдите въ селото ни, затова непоставихъ, и въ сѫщото врѣме гледаше да се доближи до ближната корийка на селото, дѣто испуска дисагитѣ съ хлѣба и се завръща въ селото да му развожда коня.

Бобоолу му реклъ: да не си ходилъ да носишъ на хайдутитѣ хлѣбъ?

Не, отговаря кехаята, несъмъ.

— А какво бѣше въ дисагитѣ ти?

— Нищо, отговорилъ кехаята, дребни работи за кръщавание и подаръци на дѣтето.

Бобоолу се спуска съ коня си до мѣстото, дѣто оставилъ дисагитѣ, намира ги и го попиталъ: това, какво е бе домузъ хандзѫръ! Що лъжешъ ти, на, ето хлѣбъ ходишъ да носишъ на хайдутитѣ посрѣдъ пладнѣ, казвай скоро дѣ сѫ, че ей сега тѣ убивамъ?

Кехаята се уплашилъ и каза: има 4-ри души въ корията, искахѫ хлѣбъ, нъ не ги знаѭ какви сѫ. Тогава Бобоолу и още едно заптие съ другаритѣ си ги нападатъ въ корийката, дѣто сполучватъ да убиѭтъ едного отъ хайдутитѣ, а Парче Заима, който билъ тамъ, ударватъ въ крака и едно заптие се убива отъ Хасково отъ онѣзи послѣ придошлитѣ му на помощь по гласътъ на пущкитѣ на Бобоолу. Парче Заима се записа, види се съ помощьта на другаритѣ и ятацитѣ си тайната въ Текята Старо-Загорско, а оттамъ въ Чирпанската околия въ село Дерелий, дѣто го цѣреше скришната единъ лѣкаръ джираджия около 6 мѣсеца врѣме и на тръгванието си, когато му се облекчила раната и била на съвършенно уздравяване, казалъ на селенина лѣкарь турченъ ли или българинъ не ми се яви, че билъ хайдутинъ, за това сега се благодарилъ и оздравелъ отъ него, заплатилъ му за трудътъ на цѣрението, а той, като чулъ какъвъ човѣкъ цѣрилъ, за послѣдно залѣпилъ му на малко останжлата рана отровенъ мехлемъ и го испратилъ: съ много здравье да си носи и да се небой, ще оздравя вече. Неговитѣ вѣрни носачи отъ Текето, що бѣхж дошле да го принесжтъ отъ Дерелии до селото имъ, едвамъ можле да го докаратъ до селото си, а нему изъ пжтьтъ припаднжло и той умрѣлъ тукъ, дѣто го и заровили. Потерата, като убила единъ отъ другаритѣ на Парче Заима, и като не можла да го хване, ходила тукъ-тамъ по селата да се храни и распитва за Балабанджията, безъ да падне по диритѣ му да го гони и прѣслѣдва, та се задоволила само съ унищожението на Парчето.

Отъ пакоститѣ на Парче Заима ще споменемъ само тия, които сж останжли въ памятьта на нѣкой други лица и то споредъ разказвача ни К. Бойчева. Той е глобилъ Камбура Иорга, отъ село Ахѫрито, за дѣто е казвалъ, чрѣзъ прѣдателство, че Колю Бойчевъ си е билъ продалъ единъ чифтъ биволи за 1050 гроша и точно му ги зелъ, освѣнъ това единъ калѫчъ билъ намѣренъ въ Силистренско, и като се научили Парче Заимовитѣ хайти, прѣвикали стопанина му и безъ малко щѣли да го убиѭтъ, а него зели и му казали: че на гяуренъ такова нѣщо неприлича, а тѣмъ. Еврейна Дикаро далъ 6000 гроша на Миселимчето Сукироолу да му копува сийрекъ, а то копувало и давало съ 3000 гроша, а другитѣ 3000 дало на Балабанджията и му станѫло другаръ. Това момче бѣше около 22 години на възрастъ и съ страшенъ хайдутски погледъ, на растъ срѣдновисоко, черноокo, лице черно и покрито съ лунни. То отъ послѣ, като видѣ, че работата бие на злѣ, избѣгнѫло и се озовало въ Влашко. И тъй съ Парче Заимовитѣ лошевини и грабежи нищо неможа да се постигне цѣльта на турцитѣ, освѣнъ да се замедлѭтъ работитѣ на много български села да киснѭтъ въ невѣжество и отъ страхъ не си отваряхѫ училища, за да ги необиратъ още по много, И тая чета се унищожи и станѫ за срамъ на турцитѣ.

VII.

Събраната турска потера по какви съображения не е паднѫла по диритѣ на Балабанджията, причината не ми е извѣстна; нъ какъ тъй легко се е задоволила съ унищожението на Парче Заима, да ли защото бѣше осѫжданъ и пращанъ на заточение за наказание, или пакъ Еминъ бей е наддѣлѣлъ и поспрѣлъ работата за малко дордѣ извлѣче една голѣма сума отъ него, че тогасъ да се прѣслѣдва и гони. Както и да е, тъй или инакъ за наказание и унищожение на Балабанджията вече се взели мѣрки отъ Цариградската централна власть за прѣкратяване на тѣзи постоянни обири и неволни убийства, та се испратила една конница войска подъ название суварье, а извѣстна на българскитѣ селени подъ името шиплийтѣ т. е. копиеносци или още по ясно маждраклий войници отъ новитѣ прѣобразования на турция, които бѣхѫ на брой около 15 души съ двама джандарми и съ единъ стоначалникъ главатарь, който трѫгнѫлѣ по царска заповѣдь да ходи и дири прочутия разбойникъ Балабанджията Мехмедъ ага. Назначений началникъ съ отряда си се отправилъ отъ Одринскийтъ вилаетъ къмъ Старо-Загорската околия и отъ село на село питалъ и распитвалъ на кѫдѣ ходи Балабанджията и по кои села се располага като господарь на царската земя? Хората отъ селата по слухове му расправѣли и той по думитѣ имъ се отправѣлъ къмъ, които села го посочвали, додѣто дошле най послѣ въ селото Кѫршелии Старо-Загорско. Тукъ изново попитали на Кѫдѣ ходи Балабанджията разбойника? Кършелийци му расправили да иде малко на югозападъ къдѣ селото Кара Бунаръ на рѣката Сазлия и да го търсѭтъ повечето по турскитѣ села въ които има ятаци и се крие. Конницата съ началника си се отправила къмь Кара Бунаръ, дѣто помежду това село и Пишмана срѣщнѫли единъ страненъ лѣкаръ, та го попитали: какъвъ си ти и кой си, да не си Балабанджията? А той имъ отговорилъ: сега ме срѣщнѫ единъ съ двама трима души, обраме, взе ми паритѣ и часовника, не го знаѭ какъвъ бѣше той, нъ приличаше на васъ и бѣше добрѣ облѣченъ. Конницата го попитала: къмъ къдѣ тръгна той съ другаритѣ си? Лѣкаря отговорилъ: къмъ туй село отидохѫ. Колко души бѣхѫ попиталъ пакъ стоначалника? — Той реклъ: четворица бѣхѫ. Това, като имъ казалъ, конницата го остава и заминава, а той се отправилъ за работата си. Тогава конницата паднѫла по дирята му за къмъ селото въ което отишълъ Балабанджията.

Балабанджията съ врѣме знаеше, че Еминъ бей нѣмаше да го остави да го гонѭтъ и прѣслѣдватъ макарь и отъ правителството да бѣше, нѣмало какво да му направятъ, тъй, като той бѣше вѣренъ защитникъ на мюслюманитѣ, а голѣмъ противникъ, на гяуритѣ, който денѣ и нощѣ работеше за тѣхното упропастяване, щото единъ день ще да го признаѭтъ за святия на мюслюманския народъ, който толкосъ много го е защищавалъ, а гяуритѣ свършвалъ и наказвалъ; не му се щѣло да вѣрва, че ще дойде единъ день редъ и до него да се дири и дава смѣтка за извършенитѣ му злодѣяния въ името на бея и Папазолу Димитра. Затова, като обралъ лѣкаря, веднага се отправилъ съ тримата си другари у дѣдови Боневи у село Пишманя, дѣто тосъ часъ заповѣдалъ на баба Боневица да имъ направи хубава баница, заколи кокошка опържена съ масло и пържени яйца, да ядѫтъ, пиѭтъ и се веселѭтъ. Баба Боневица взела мѣрки и набързо имъ приготвила хубави баница, топла пита, пържена кокошка и яйцата имъ сложила да ядѭтъ. Въ това врѣме когато Балабанджията ядеше съ тримата си другари и пиеше, баба Боневица излѣзла отъ кѫщи на вънъ, качила се на колата да гледа за тѣхното аргатче съ воловетѣ, да види къмъ кѫдѣ ги кара; та видѣла отдалечь, че идѫтъ конница войници; нъ не ги разбрала, какви сѫ биле тия хора. Баба Боневица върнѫла се назадъ, влѣзла въ кѫщи та имъ рекла: Мехмедъ ага, иде потера отдалечь съ конье, нъ незнаѭ какви сѫ хора. А той й реклъ: „нека идѫтъ бабо, азъ да ямъ хлѣбъ, че като станѫ, ще направѭ една помина тукъ съ тѣхъ.“ Въ това врѣме единъ отъ другаритѣ му Меселимчето Иванъ отъ Сокироларъ джинси, станѫло излѣзло вънка, качило се на колата, погледнѫло къмъ тѣхъ и рекло: Мехмедъ ага тѣзи хора не сѫ харни, да бѣгаме, а той го нагълчалъ: „хади хей гяурооглу гяуръ, шашкѫнъ, едепсизъ, кепеоглу, кеопекъ;“ нека да ямъ хлѣбъ, че тогава ще видимъ, какво ще правимъ. Момчето Иванъ отъ Меселимито, качило се на коняси и безъ да чака Балабанджията, побѣгва изъ долицата съ него и не го видѣла конницата. Бабата, прѣди да дойде момчето аргатче, викала и махала съ рѫцѣтѣ си отъ колата за него, да кара воловетѣ имъ къмъ тѣхъ по-скоро, а конницитѣ войници, които дирили Балабанджията, като отивали въ селото, видѣли маханието на бабата, помислили си малко и разбрали, че бабата ги викала, какво тамъ е билъ Балабанджията, та се отправили безъ много церемоний къмъ тѣхната кѫща.

По прѣди, когато Балабанджията слѣзълъ у дѣдо Боневи съ другаритѣ си, распуснѫли коланитѣ на седлата на коньетѣ си и влѣзли въ кѫщи да искатъ да имъ приготвѭтъ еденье, безъ да си сѫ помислили, че часътъ на върлуванието имъ наближава да се скратии чашата вече е прѣпълнена съ злинитѣ имъ, която трѣбва да се испие за да имъ се прѣсече безмилосердието къмъ всички человѣци. Когато се наяли двамата му другари, станѫли всички, излѣзли вънъ отъ кѫщи и рекли да се покачатъ на коньетѣ си, че да бѣгатъ, нъ седлата имъ се извъртѣли, като непрѣстѣгнати, неможли на бързо да се качатъ, а и като видѣли конницата уплашили сѫ и хукнѫли да бѣгатъ. Конницата ги видѣла и се отправила право противъ тѣхъ и ги наближила, тогасъ Балабанджията хвърлилъ съ пищова си противъ манафчето стоначалника имъ; нъ неможалъ да го удари и убие. Тогава пакъ манафчето хвърлило съ пищова си противъ Балабанджията и го ударило въ лѣвото рамо и той паднѫлъ. Манафчето го застигнѫло и ударило по главата съ сабята си, отсѣкло му кожата съ пирченя на главата, и пакъ непаднѫлъ и скочилъ прѣзъ плета оттатъкъ, а манафчето подиря му съ копието си и го промушва. Послѣ го дава на арнаутена стражарь да го варди дордѣ да хванѭтъ и другитѣ му другари. А когато стоначалника имъ се борилъ съ Балабанджията, другаритѣ му войници убили другитѣ двама на двора; тогава зиматъ една кола и ги натоварватъ двамата умрѣли, а Балабанджията още живъ го турили при умрѣлитѣ му убити другари и ги закарали на Кара Бунаръ. По пѫтьтъ, когото ги карали за селото, Балабанджията пѫшкалъ и охкалъ отъ болкитѣ на ранитѣ си, а стоначалника му казвалъ: „непѫшкай, не пѫшкай, тъй раята отъ тебе пѫшкаше; тебе ли те коршумъ нехващаши? Това сѫ царски коршуми.“ Послѣ го питалъ: кѫдѣ ти сѫ мускитѣ, дѣто те вардихѫ да те не хване коршумъ? Сега виждь какъ те хубаво хванѫ коршума? А той му отговорилъ: мене ми сѫ мускитѣ Еминъ бей и Папазооглу Димитръ, затуй ме нехващаше коршумъ, нито бюлюкъ башия.

Когато закарали двамата убити негови другари съ Балабанджията въ селото Карабунаръ, тогава повикали дирменджията циганина Кеоръ Руся да заколи. Балабанджията за да не казва нищо по дѣлата си, за да нетеглѭтъ и другитѣ хора. Подирь малко по заповѣдь на стоначалника манафче, Балабанджията биде покаченъ и убѣсенъ на една круша, дѣто тамъ го оставили за храна на птицитѣ и мухитѣ да му изядѫтъ месата заедно съ укапалитѣ кости А пакъ другитѣ му двама убити другари заповѣдалъ да ги окачѫтъ макарь и мъртви за примѣръ и страхъ на населението или пакъ за знаение, че нѣма вече да го мѫчѫтъ и обиратъ тъй немилостиво, едина до селото на една черница, а другия до кавака на рѣката Сюнтлийка до самия мостъ. Тъй свърши злочесто живота си прочутия разбойникъ Балабанджията Мехмедъ ага, който нито отъ българи се боеше, нито отъ турцитѣ имаше страхъ; нъ человѣческитѣ сълзи не падатъ на суха земя, тѣ трѣбва да ѭ напоѭтъ и омокрѭтъ, за да имъ се хване думата на страданията и клѣтвитѣ, които сѫ испращали къмъ небето за помощь.

VIII

Въ 1855 година, когато источната Руско-Турска война се прѣсичаше и тургаше край на злощастията, тогава, като се взехѫ мѣрки за оздравяването на турската болнава империя, дадъхѫ се мними лъжовни правдени на друго-народнитѣ турски подданици съ надѣжда да имъ замажѭтъ очитѣ. дордѣ си оплетѫтъ кошницата да отстранѭтъ руското влияние въ турция и оздравѭтъ положението й прѣдъ Европа, тогава и Еминъ бей, като бѣше въ силата на влиянието си въ града Стара-Загора, пришѣло му се бѣше да иди на прочутия тогавашенъ Узунджовски панаиръ (длъжкополския) съ нѣкой негови запознати приятели. Тукъ той въ нѣколко дневното си прѣбивание, като турски голѣмецъ, запозна се съ нѣкой и други лично богати търговци, каквото за примѣръ Кациграта, поисква му разна приматарска стока, като: чуха, басми, мендерлици хасета, копринени платове за ханѫмкитѣ и разни други видове за мобели на новитѣ си конаци по нареждание и украшението имъ, та му се дало на кредитъ нѣщо за 5—6000 гроша съ срокъ 4—5 мѣсеца най много почакъ, като ще му се внесѫтъ чрѣзъ нарочно до него испратенъ човѣкъ. Тъй се уговорили, тъй трѣбвало и да стане; нъ българската пословица казва: „че на турчина приятелството му е на колѣното, съ него, не яждъ не пий“ Кациграта, доволенъ и облегнѫтъ на Еминъ бейовото довѣрие, доставилъ му каквато той стока поискалъ и го чакалъ до опрѣдѣленото врѣме. Еминъ бей взелъ стоката, закаралъ ѭ въ града и се распоредилъ съ нея за украшение на палатитѣ си. Изминѫло се опрѣдѣленото врѣме на срокътъ за внисанието паритѣ, гъркътъ Кацигра, чакалъ, чакалъ, извѣстие нѣма отъ бея, нагласилъ едного отъ тахсилдаритѣ си (събирачъ на пари), далъ му едно писмо отъ главната кассна книга за суммата, която ще прѣбира отъ Чирпанъ, Ст.-Загора и други градове, да се отнесе до лицата и да прибере паритѣ му. Назначений човѣкъ дошълъ въ Ст.-Загора, явилъ се съ писмото прѣдъ Еминъ бея, поднесълъ му поздравлението си отъ господаря му, който желае да се заплати длъжимата му сумма. Еминъ бей прочева писмото и му дава обѣщание за утрешний день да дойде и да си земи паритѣ, защото днеска не билъ още готовъ. Събирачътъ доброволно се съгласилъ и оставилъ работата за утрешния день.

Прѣзъ тая нощь Еминъ бей не спалъ, а стоялъ, мислилъ и пушилъ сума тютюнъ за да измисли и изнамѣри срѣдството, каквото да се недадѫтъ тия пари. Дошло му най послѣ на ума, че въ тия разбъркани и неосигорени врѣмена, всичко може да се направи, и кой ще да му търси крайтъ, по добрѣ да се убие тоя пратенникъ за пари, да се скрие или изопачи убийството му за да пропаднѫтъ тия пари. Още отъ вечерьта повикалъ слугата си едно младо читаче на 18—19 години на име Смаилъ налбантъ, расправилъ му, какво ще прави за утришния день, като ще му издаде тескере и пари за избѣгване, само и само да може да убие Кацигрова човѣкъ утрѣ въ двора му и да го скрие, за да се ненамѣри тѣлото му, че отпослѣ ще му се намѣри срѣдството Слугата му Смаилъ Ибрямовъ далъ дума, че ще извърши заповѣдьта му, да бѫде спокеенъ господаря му и да се непрѣтѣснява за тая работа. На другия день всичко се зело прѣдъ видъ за назначената цѣль, Еминъ бей отишълъ въ управлението на съвѣта за работата си, подиръ малко врѣме явилъ се Кацигрóва събирачъ, попиталъ тукь тамъ въ конака за бея, посочили му стаята, поздравилъ бея, поискалѣ пакъ паритѣ да му сь дадѫтъ, че ще си отива днесъ, а той му реклъ: „ идете у дома съ слугата, паритѣ сѫ тамъ готови, да ви ги дадѫтъ, земете ги и си гледайте работата. Посочилъ му тогава слугата си Смаила да го заведе у тѣхъ и да му дадѫтъ паритѣ. Тръгнали двамата за къмъ бея, а той въ това врѣме заповѣдалъ да приготвѫтъ едно тескере за убиеца, че много му трѣбвало щѣлъ да го прати нейдѣ за работа и вече било готово, само се чакало извѣстието за тръгване. Когато двамата стигнѫли въ турската махла, влѣзли въ дворътъ на Еминъ бея при мѫжкитѣ му желти конаци, читачето едно на бържѣ влѣзло и излѣзло и неусѣтно забило ножътъ въ гърдитѣ на събирача, който тамъ паднѫлъ мъртавъ и го завлѣкли на тайно мѣсто да се ненамѣри, а пъкъ другъ отъ слугитѣ извѣстилъ бею убийството, който далъ тескерето за Смаилъ Ибрямова и му порѫчалѣ да бѣга, да се неулови до довечера. Смаилъ Ибрямовъ съ пари въ рѫка и тескере готово побѣгнѫлъ отъ града неусѣтно, неможле да го хванѫтъ и затворѭтъ за прѣстѫплението му. Човѣкътъ на Кацигра се убива и неоткрива, та му се забавя работата по зимание даванията. А убиеца тукъ тамъ скитание озовалъ се въ Цариградъ и се заловилъ за налбантлъка си да работи, да се храни и поменова. Еминъ бей задържава паритѣ на Кацигра и му направя едно прѣпятствие.

Зело да се мисли както отъ централната власть, тъй и отъ търговското съсловие и просто население, че работитѣ въ турция, ако отиватъ все тъй пристрастно и распуснато, злото не ще да има край, и когато богатитѣ неможѫтъ да излѣзѭтъ на глава, тогава какво остава за сиромаситѣ да ги непрѣтѣсняватъ? Нъ и туй зло неотишло за много врѣме, макаръ и Еминъ бей да се прѣкривалъ и спотавалъ, и да е давалъ лъжливи обяснения, дошло му часътъ и тайната ще излиза на явѣ. До като той прѣтискаше съвѣстьта си съ разни адвокатски и нефактични аксиоми за справедливостьта и невинностьта си, то въ Цариградъ се появило за него друго ново неожидано злощастие, което го малко потрѣснѫло и уплашило.

Единъ день обраний Цариградски кадия съгледалъ въ Цариградъ читачето налтбанче Смаилъ Ибрямова, който му бѣше слуга при Еминъ бея, усъмнилъ се въ поведението му, що ще тука това читаче, и отъ день на день зелъ да испитва и изслѣдва отъ страна на негови частни приятели и познайници и отъ думитѣ имъ разбралъ, че той билъ побѣгнѫлъ отъ града си за нѣкакво важно прѣстѫпление, което се случило нежеланно по неговата воля. Това обяснение дало съмнение на кадията и той единъ день се озовалъ при търговеца Кацигра и му обяснилъ, че тука има едно бѣжанче турче Старо-Загорче, служаще нѣкога при Еминъ бея въ Стара-Загора, то бѣше неговъ слуга, познавамъ го; то непрѣменно трѣбва да е убило вашия тахсилдаръ, защото и мене по пѫтя обрахѫ, като ми съобщихѫ, че трѣбвало било да познавамъ, кой е, който се располага въ града, и кой е слуга държавенъ. Вижте, испитайте какъ е станѫло убийството и прѣдайте Еминъ бея въ сѫдъ за лошата му обноска къмъ васъ търговцитѣ; че той, както накара Балабанджията да обере мене по срѣдъ пладнѣ, той накара и Смаилъ Ибрямова да убие човѣка ти.

Кацигра, като дочулъ малко за това нѣщо, писалъ на приятелитѣ си въ Стара-Загора за слухътъ, що се носи за човѣка по убийството му, и като разозналъ за истинностьта, не се забавилъ и подалъ прошение на високата порта за удовлетворение противъ Еминъ бея за дадената му стока и за невинното убийство на човѣка му, когото билъ испратилъ да му събира и вниса паритѣ. Просбата му се зела подъ внимание и Еминъ бей съ призовка отъ Цариградъ трѣбвало да се яви на сѫдъ и по дѣлото на Балабанджията повдигнато отъ кадията, за оправдание или наказание за постѫпкитѣ си.

Прѣзъ тая година, когато трѣбвало да се яви той въ Цариградъ, въ града горѣла чаршията и съ неѭ заедно изгорѣла чифтя баня принадлѣжаща на бея. Тогава за башъ калфа билъ припознатъ Брациговскийтъ новъ масторъ Ангелъ Манчовъ, който билъ виканъ отъ Ем. бея и питанъ можели доискара изгоренитѣ мѫжска и женска бани съ единъ видъ по-здрава направа наречена кевгиръ, каквото при второ недай Боже злощастие да не може да изгори, за да неставатъ всѣки пѫть разноски? Той отговорилъ, че може да й даде форма по планътъ на Старо-Загорскитѣ лѫджи, които сѫщи Брациговски мастори сѫ прѣправѣли прѣди години, щото ако желае тъй да ги захванѫтъ? Ем. бей склонилъ на прѣдложението му и безъ много забикалки приелъ и показаната сума, колко разноски ще идѫтъ за постройката имъ, като добавилъ, че азъ и да не съмъ тукъ, на ви една пусула и съ неѭ ще се явите прѣдъ майка ми старата ханѫмка, и ще си земите отъ неѭ паритѣ за всичката работа, тъй като сега съмъ занятъ съ други важни нѣща. Ангелъ Манчевъ, който ималъ на расположение отъ 24—30 работници, защото тогава масторитѣ задружно ходили и работели, приелъ пусулата му и захванѫлъ работата, искаралъ банитѣ и си приелъ заплатата споредъ условието отъ майка му. както самъ ми лично расправѣше въ Брацигово прѣзъ 1889 година. А пакъ Ем. бей прѣзъ това врѣме билъ занятъ съ доставката на всички разноски, които имали да го постигнѫтъ въ похода му до Цариградъ, за което ставало голѣмо приготовление отъ страна на харема и прѣближнитѣ му. Тукъ той за тоя походъ приготвалъ най малко 400 лири турски за откупъ, 19 коля хасъ брашно за разни подкупки и подаръци на паши и чиновници, а сладки работи нарѣчени корабий замѣсени съ млѣкото на мѣсечината, споредъ тѣхното вѣрвание, която турскитъ влъхвици голи жени съ разни прѣжди въ рѫцѣтѣ съ играниeто имъ прѣзъ нощьта на мѣсечината снимали ѭ въ видъ на крава, издовѣли сѫ, послѣ наопаки пакъ ходѣли и тя се възвръщала, а съ млѣкото й правѣли корабийтѣ, и като ги давали на голѣми държавни мѫжье, захранвали ги съ тѣхъ, че и да мислили зло на човѣка, обръщало се работата къмъ добро, обвиняемото лице се оправдавало и обневинявало. Това сѫщото се приготвило и направило за Ем. бея. Той, когато се явилъ прѣдъ сѫдътъ, както за недоисплащанието му борча на Кацигра, тъй и за обиритѣ на Балабанджията и на Цариградския кадия, намѣрилъ се въ чудо за тия ужъ мними и прѣдписуеми обвинения и пожелалъ да се отложи и принесе дѣлото въ по висока листанция, за да се докаже и удовлѣтвори неговото честолюбие, а въ това врѣме на просрочнитѣ дни, да може той да се запознае съ нѣкой отъ държавнитѣ чиновници, да ги обдари и запознае, съ ходътъ на дѣлото си, щото на означений день да може да се постигне неговото оправдание. Тукъ трѣбва да си съставимъ понятие, че той всички 400 лири е праждосалъ за рушвети (взятки) и съвсѣмъ съ криви обяснения и прѣдставяния на веѣка работа по изопаченъ видъ, какъ е била нему обяснена, какъ сѫ той знаялъ, а какъ лъжливо ѭ прѣдставили на правителството, и като нежалилъ на трупанитѣ пари отъ обиритѣ и брашното едвамъ сполучилъ да се оправдае; нъ въ послѣдния день на сѫдътъ, когато го повикали въ Ахкями Адлие (върх. сѫдил.) краката му треперѣли и едвамъ съ сѣтни сили можалъ да устои, до гдѣто да му се исчете оправдателната прѣсѫда, за което нѣщо още него день далъ разни подаръци за оправданието си на множина богати и сиромаси въ Цариградъ безъ разлика на народности. Турската пословица казва: хамама гиденъ, терлемедленъ олмазъ, и Еминъ бей се испотилъ, нъ не тъй повърхно а отъ сърдце и душа. Това нѣщо дало му да разумѣе, какво нѣщо е правителство, какво е незачитание властьта му, и какво нѣщо е да се располага човѣкъ по своеволието си безъ да се не признае за виноватъ въ нѣща, които напраздно нему прѣдписватъ, че туко тъй неможе да се располагага безъ контрола отъ правртелството. Едвамъ тогазъ Ем. бей разбралъ, че и отъ него по тежки и по влиятелни лица има въ османската държава, и че тъй не трѣбвало да се постѫпва еничерски и изневѣришки съ живота и имота на лица изъ Старо-Загорската нему подведомственна околия.

IX

По работата на Балабанджията, като бѣше замѣсенъ и Димитръ Папазоолу, трѣбваше и той да пострада и да се осѫжда за дѣлата си. Като, видѣлъ, че Еминъ бей се повикалъ въ Цариградъ. щото работата ще допрѣ и до него; той, слѣдъ малко, като убили Балабанджията, взелъ строги мѣрки за оправданието си въ случай, че го осѫдѭтъ, за това веднага се отправилъ по всичкитѣ села да принуждава селскитѣ мухтари да се подписватъ и ударѭтъ печатитѣ си на едно негово прощение, въ което се казвало, че той не подържалъ Балабанджията, нито му билъ ятакъ, а отъ страхъ да ги не убива и безумѣстно граби, глоби и наказва, задължавали му се сѫ съ разни записи отъ пари, че му сѫ длъжѭтъ, и когато се олеснѭтъ, да му ги даватъ, а не че той имъ е давалъ нѣкакви пари взаимъ или съ лихва. По този и другъ начинъ той можалъ да събере подписи на прошението си и да се яви въ Цариградъ прѣдъ сѫдътъ, когато го повикали и него слѣдъ Еминъ бея. и да сполучи да се оправдае. Веднѫжъ, като избѣгнѫлъ и този пѫть наказанието, той се дръпнѫлъ малко на страна и гледалъ да избѣгва стълкновението съ турцитѣ и Еминъ бейовата тайфа; нъ за една жена, паднѫлъ пакъ изново въ немилость прѣдъ Еминъ бея, защото му отнели любезната, съ която си играялъ, намислилъ си да му отмъсти. Скроено и рѣшено, плана се турилъ въ дѣйствие за наказание Папазоолу отъ турцитѣ, чрѣзъ убивание на едного отъ синоветѣ му, Георгя, когато отиваше на Узунджовскийтъ панаиръ прѣзъ годинитѣ на 1859 или въ 1864 прѣзъ сепетемврия при Киркова кладенецъ близо до града, за което не помнѭ добрѣ. За да смачкатъ носа на Папазоолу комуто нестанѫло добрѣ за сина му, казали му: че и тѣмъ не било добрѣ, като имъ отнелъ и прѣпратилъ любезната жена, нъ тъй трѣбвало да стане и той се прихванѫлъ.

Еминъ бей слѣдъ завръщанието си отъ Цариградъ ужъ свѣстенъ, а материално и нравственно наказанъ; нъ единъ волъ наученъ да мушка съ рогитѣ си, ако не убоде, поне ще замахне. Като се прѣбра въ града гледаше си работата, нъ все пръстътъ му бѣ въ управлението, щото и да се прѣдпазваше нѣколко години отъ злоупотрѣбения пакъ продължаваше да си прави постарому, тъй като врѣмената се промѣнѭтъ, а злинитѣ забравѭтъ. Нейдѣ земеше, а че гледаше да мае даванието си, ако му дразняхѫ честолюбието лесно си получвахѫ паритѣ, ако ли настоявахѫ да ги искатъ повече, получвахѫ отказъ съ заплашвание. Той се считаше, като надзорникъ въ всичко надъ градътъ и всичко по неговото щѣние трѣбваше да става, за това и въ врѣме на Старо-Загорското въстание, той заедно съ свата си Хаджи Таиръ ага и Хашимъ бея, взимахѫ голѣмо участие по излавянието и наказванието на нашитѣ държавни прѣстѫпници комититѣ, Той бѣше единъ отъ главнитѣ членове на испроводената коммиссия, и най много настояваше да се мѫчѫтъ и накажѫтъ прѣстѫпницитѣ, щото множина се испратихѫ въ Одринъ за приемание наказанието си въ тамошнитѣ затворници. Слѣдъ въстанието до 1877 год., той пакъ бѣше начело на всички работи и дори, когато додохѫ руситѣ въ града на 10-й Юлия сѫщата година, съ него цѣлото турско и българско население излѣзе и посрѣщнѫ руситѣ, които послѣ го подозрѣхѫ за водата по доношение и го запрѣхѫ съ нѣколко други още турски голѣмци, до гдѣто турскитѣ войски изново разбихѫ руситѣ съ опълченцитѣ ни и го отървахѫ. А той слѣдъ това отиде въ Цариградъ съ харема си и до свършванието на войната слѣдъ три години си доде пакъ въ Стара-Загора и му се испразднихѫ вѣтхитѣ женски конаци и се останови да живѣе. Слѣъ една двѣ години той умрѣ прѣзъ 1884 година прѣди съединението и го заровихѫ въ Пеленишкитѣ гробища, до старото срутено теке, което бѣше поддържано отъ него на животъ, а сега мѣстото на гробътъ му е между двѣтѣ нови казарми надъ височкия брѣгъ до водопровода. Тъй свърши живота си много богатия и ненаситимъ бей за пари, богатство, честь, слава и първенство въ най смирено, понижено и убито състояние на разнебитенитѣ си имущества.

КРАЙ.

Настоящий разсказъ подлѣжи на критика отъ по видни Старо-Загорчане знающи горѣописанитѣ събития, щото при второ издание да се поправи и допълни, ако има нѣща да се испуснѫти, или пакъ вѣ криво мене прѣдставени, че не вѣрно написани

Сѫщий.